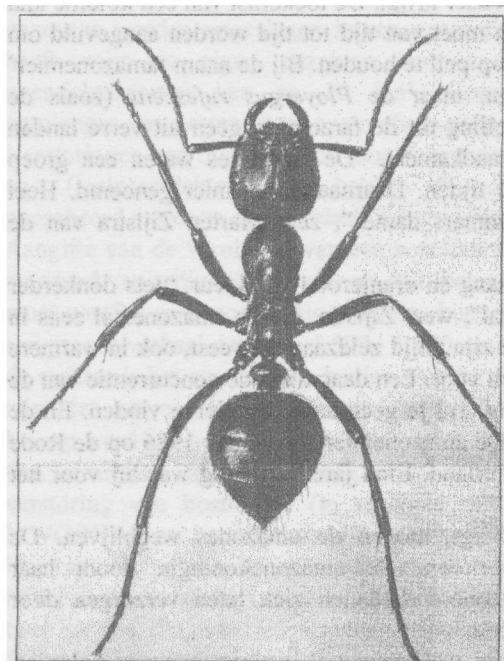

II *Polyergus rufescens* gesignaleerd in de Achterhoek !

Tijdens het inventarisatieweekend in 1999 trof de Mierenwerkgroep een kolonie *P. rufescens* aan op oorlogspad (zie VIIA en katern). Bijgaand artikel is verschenen in het Gelders Dagblad van 16 nov 1999. Ook andere kranten berichtten hierover, zoals de NRC op 12 nov 1999 onder de kop: Bijzondere mier duikt na 25 jaar weer op.

+ Amazonemier: geen kaken maar sabels. Illustratie uit R. Hölldobler en E. Wilson: The Ants, 1990. (Repro: Jeroen van Houten)

Amazonemieren zijn strijdhaftig volk

GROENSTROOK

De natuur in de Achterhoek staat centraal in de wekelijkse rubriek Groenstrook. Met evenveel aandacht voor groen in het 'wild' (van bermen tot bossen) als voor gecultiveerd groen (in parken en tuinen). En niet te vergeten de beesten (van vogels tot vlinders) die zich in het Achterhoekse groen thuisvoelen.

Door

SANDER GROOTENDORST

VARSEVELD

Amazonemieren zijn rovers omdat ze niet anders kunnen, hun kaken zijn vervormd tot sabels; onmogelijk om voedsel tot je te nemen. Ze hebben zich ontwikkeld tot slavendrijvers, laten zich door andere, beter toegeruste mieren onderhouden. De slaven halen ze hoogstpersoonlijk uit nesten van (meestal) de grauwwarte mier. Ze verslaan de vijand in een directe confrontatie en laten die vervolgens slavenarbeid verrichten.

Leden van de mierenwerkgroep van de Nederlandse Entomologische Vereniging ontdekten de amazonemier op 4 september in de buurt van Varsseveld. "Een grote verrassing", zegt werkgroepvoorzitter Bram Mabelis. "Ik had er zelf nog nooit een gezien. De soort is erg zeldzaam". De werkgroep was op onderzoek in de Achterhoek om uit te vinden welke soorten in deze regio te vinden zijn. Dat gebeurt in het kader van het onderzoek naar de verspreiding van mieren in heel Europa. "De Achterhoek was nog een witte vlek op de kaart", aldus Mabelis.

Alle mieren houden van warmte; ze zijn alleen actief in de zomer. Voor de amazone-mier moet het echt goed heet zijn. 4 september was zo'n zonovergoten dag waarop zelfs amazonemieren zin hebben om naar buiten te gaan. Toen ze door de werkgroep werden ontdekt, kwamen de dieren net terug van een rooftocht, meldt Mabelis. "De kolonne bestond uit honderden mieren, was een paar meter lang en twintig centimeter breed. Maar de rooftocht was kennelijk mislukt, ze hadden geen poppen van een andere soort bij zich." (Poppen: mieren tijdens gedaanteverwisseling tot volwassen stadium). Je moet als amazonemier ook maar het geluk hebben dat je op zo'n strooptocht de vijand überhaupt in het vizier krijgt. De toekomst van een kolonie kan ervan afhangen. De hoeveelheid slaven moet van tijd tot tijd worden aangevuld om het voorzieningsniveau in de kolonie op peil te houden. Bij de naam 'amazonemier' denkt iedereen meteen aan de tropen, maar de *Ployergus rufescens* (zoals de wetenschap hem noemt) is, in tegenstelling tot de faraomier, geen uit verre landen afkomstige gast in Nederlandse voorraadkamers. "De amazones waren een groep krijgshaftige vrouwen in oude Griekse tijden. Daarnaast is de mier genoemd. Heel toepasselijk: de meeste mieren zijn immers dames", zegt Marten Zijlstra van de mierenwerkgroep.

De mieren zijn zo'n zeven millimeter lang en oranje-rood van kleur. "Iets donkerder dan de shirtjes van het Nederlands elftal", weet Zijlstra, die de amazones al eens in Frankrijk heeft kunnen observeren. "Ze zijn altijd zeldzaam geweest, ook in warmere landen. Daar zijn verscheidene oorzaken voor. Een daarvan is de concurrentie van de bloedrode roofmier. Waar die voorkomt, zul je geen amazonemieren vinden. En de bloedrode roofmier is vrij algemeen." De amazonemier staat sinds 1986 op de Rode Lijst van bedreigde diersoorten in Nederland. Eind jaren zeventig was hij voor het laatst gezien.

Als het aan de grauwwarte mieren ligt, mogen de amazones wegblijven. De onderlinge strijd is bij voorbaat verloren. De amazonekoningin doodt haar grauwwarte collega, waarna de amazone-onderdanen zich laten verzorgen door grauwwarte slaven.

De eerste helft van deze eeuw waren er weliswaar ook weinig amazone-kolonies, maar er zijn toch verscheidene waarnemingen uit het hele land bekend, aldus Mabelis. De bijna-verdwijning van de amazones heeft waarschijnlijk ook met veranderingen in het landschap en met milieuvervuiling te maken. "Het is een soort die het moet hebben van open stukken in een bosrijke omgeving. Je ziet steeds meer dat die dichtgroeien, mede een gevolg van de hoge stikstofdepositie. Graslanden moeten schraal zijn, anders zijn ze voor mieren niet meer aantrekkelijk. Vooral kwetsbare soorten zoals de amazonemier krijgen het dan moeilijk. Maar ook een algemene soort, de gele weidemier, neemt nu in aantal af."

Mieren zijn niet geliefd bij mensen, veel huishoudens hebben de mierenlokdoosjes in de kast staan om de minuscule indringers te bestrijden. "Ach", relateert mierenkenner Marten Zijlstra. "De meeste dieren hebben ook niet zo'n hoge pet op ven *homo sapiens*."